

Handleiding boomarters inventariseren

**Foto's omslag:
Bram Achterberg**

Handleiding boommarters inventariseren

Zoogdiervereniging VZZ

Werkgroep Boomarter Nederland

Chris Achterberg
versie augustus 2007

De Boommarter (*Martes martes*)

Uiterlijk

De boommarter is zo groot als een slanke kat, maar met kortere poten. De staart is lang en lang behaard. De vachtkleur is in de winter lichtbruin en de zomervacht is donker "chocolade" bruin. Opvallend is de (meestal) gele bef. Door de bomen beweegt een boommarter zich net zo snel als een eekhoorn, maar hij is een stuk groter en vouwt zijn staart nooit over zijn lichaam. Op de grond loopt de boommarter met de typische martergang met de gebogen rug. Vrouwtjes zijn in principe kleiner dan mannetjes, maar er is overlap en de verschillen in grootte zijn niet dusdanig dat ze in het veld bruikbaar zijn om het onderscheid tussen een mannetje of vrouwtje te kunnen maken.

Tabel 1. Lengte en gewicht Boommarter.

	Lengte (cm)		Gewicht (kg)
lijf	40 – 60	mannetje	± 1,6
staart	16 – 20	vrouwtje	± 1,1

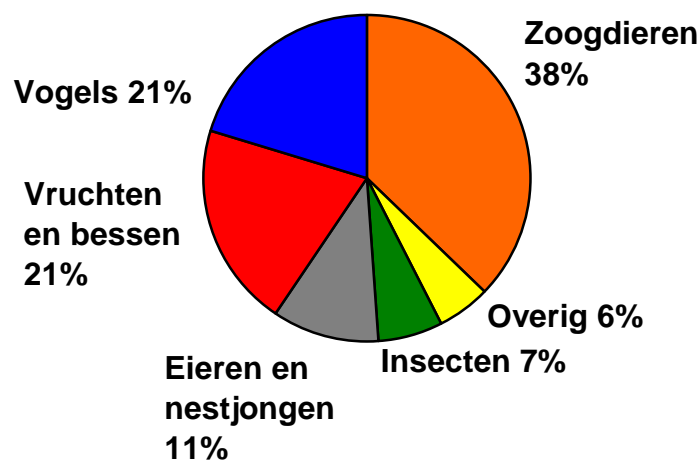

Vrouwtje boommarter in het voorjaar in de lichtere wintervacht (Foto: Bram Achterberg).

Leefwijze

De boommarter is een bosbewoner, veelal in uitgestrekte bosgebieden maar ook in relatief kleine landgoedbossen. De boommarter heeft de reputatie vooral in oude bossen te leven, in de periode 1992 van 1999 werd ontdekt dat dit de Nederlandse situatie niet klopt. Oud(er) bos is er niet veel in Nederland en het blijkt dat de boommarter in het Nederlandse productiebos voldoende voedsel, schuil- en nestgelegenheid vindt. Het leefgebied van een vrouwtje is ongeveer 250 – 350 hectare, dat van een mannetje is zo'n 1000 – 2000 hectare en overlapt dus met de territoria van verschillende vrouwtjes.

Boommarters zijn vooral in de schemering en nacht actief en ze jagen dan vooral op zoogdieren en vogels. Dit doen ze zowel op de grond als in de bomen. De voedselkeuze is breed: naast de eerder genoemde zoogdieren en vogels eten zij ook amfibieën, insecten en vruchten. Als insecten worden meestal hommels- of wespenbroed en loopkevers gegeten, als vruchten staan meestal bosbes of vogelkers op het menu. In de winter eten boommarters ook aas.

Voedsel van de boommarter in het zomerhalfjaar (Bron: Alterra, Wageningen).

Overdag gebruiken boommarters verschillende type slaapplekken: boomholtes, roofvogelnesten, heksenbezems, (brede) takken en holen onder de grond van vos, das of konijn. Deze "dagrustplaatsen" worden meestal maar één of enkele dagen achtereen gebruikt. In de winter wordt een schuilplaats wel eens weken lang gebruikt. Geschikte rustplaatsen worden vaak meerdere jaren gebruikt. De boomholtes die gebruikt worden zijn uitgehakt door zwarte of groene specht of door inrotting ontstaan. Nestkasten die groot genoeg zijn, zoals die voor bosuil of speciaal voor de boommarter ontworpen, worden ook gebruikt. Soms zitten boommarters ook in huizen of schuren in of in de directe omgeving van bos.

De paartijd is in de periode juni tot half augustus. Na de bevruchting deelt de eicel zich enige malen en gaat dan in rust. Pas eind februari, begin maart ontwikkelt het embryo zich, en na ongeveer een maand worden de jongen geboren. De jongen worden daarom meestal eind maart, begin april geboren. In Nederland varieert het aantal jongen van 1 tot 5.

Voor zover we nu weten worden de jongen in Nederland vooral in holle bomen geworpen. Moertjes met jongen zijn verder aangetroffen in gebouwen in of aan de rand van het bos, op roofvogelnesten en in konijnenholen. Het is onduidelijk of de jongen hier daadwerkelijk geboren zijn of daar na de geboorte door de moeder naar toe zijn verhuisd. De moeder brengt zelf geen nestmateriaal in de holte. De jongen liggen dan ook op houtmoolm of op een oud vogel- of eekhoornnest.

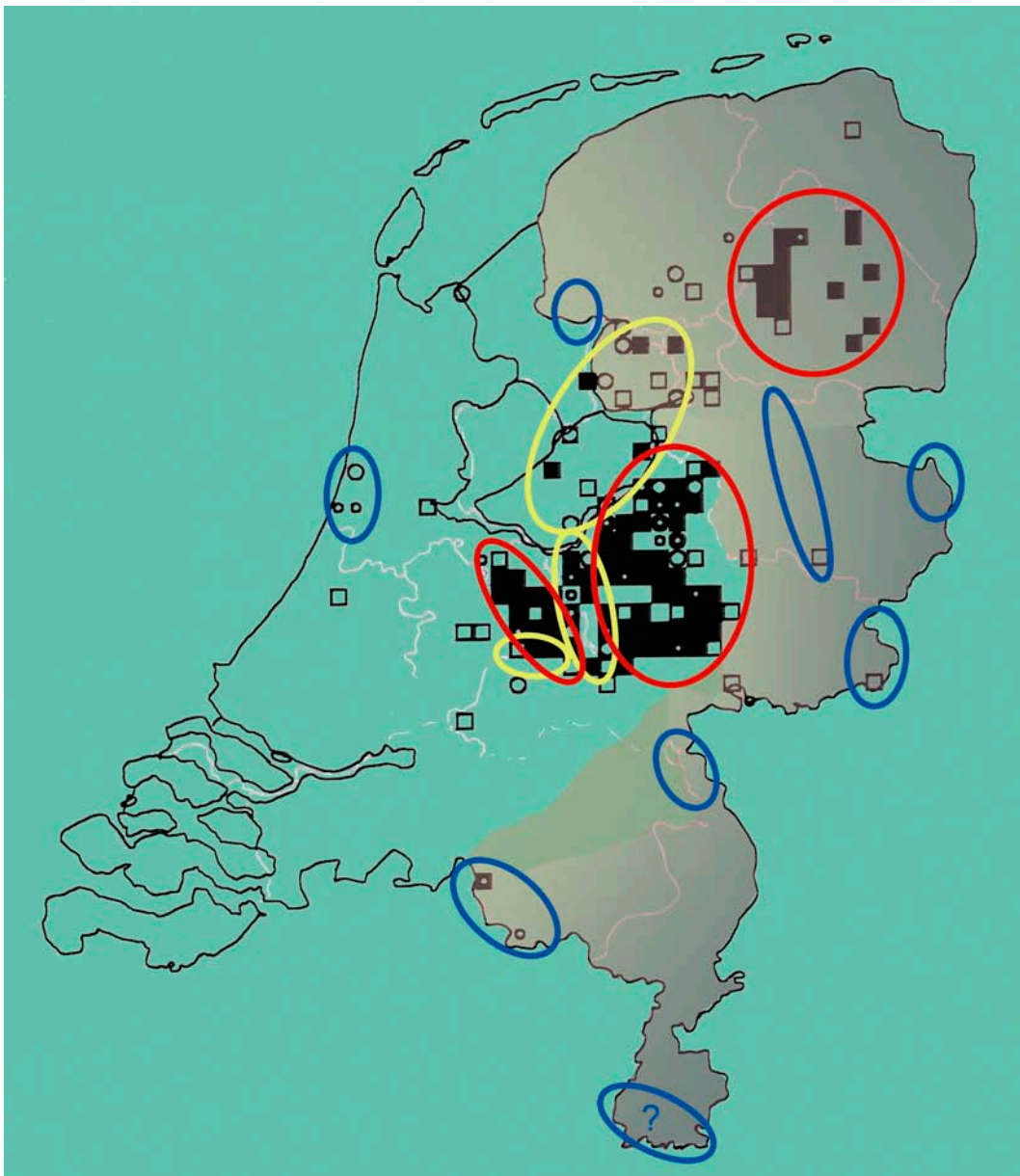
Jongen worden met een witgrijze vacht geboren die na ongeveer 2 weken bruin wordt. Na ongeveer 3 weken wordt de bief zichtbaar en na 4 weken gaan de oren open. Als de dieren 5 weken oud zijn gaan de ogen open en kunnen ze hun eigen lichaamstemperatuur regelen. Als de jongen ongeveer 8 weken oud zijn beginnen ze zelfstandig te klimmen. Eerst in de boomholte later ook buiten in de boom. Dit laatste lijdt nogal eens tot valpartijen, die meestal goed aflopen.

De eerste weken worden de jongen door de moeder gezoogd. Vanaf ongeveer 7, 8 weken brengt de moeder prooien mee die de jongen zelfstandig opeten. Het mannetje speelt geen rol in de verzorging van de jongen. Zo rond de tijd dat de jongen zelf gaan klimmen verhuist het vrouwtje de jongen naar een andere plaats. Dit kan weer een holle boom zijn, maar ook een hol onder de grond, een roofvogelnest of een gebouw. Naarmate de jongen ouder worden volgen de verhuizingen elkaar sneller op. Het komt ook vrij regelmatig voor dat een vrouwtje al verhuist met haar jongen als deze slechts enkele weken oud zijn.

Eind juli begin, augustus verlaat het vrouwtje de jongen en worden ze zelfstandig. Vermoedelijk trekken sommige jongen uit een nest nog enige tijd met elkaar op. Vrouwtjes kunnen hun eerste jongen werpen als ze twee jaar oud zijn. Waarschijnlijk krijgen in Nederland de meeste vrouwtjes jongen op deze leeftijd. In het wild worden boommarters 4 tot 7 jaar oud.

Verspreiding

In Nederland leven met zekerheid drie zich voortplantende populaties. De grootste leeft op de Veluwe. Deze populatie heeft via enkele boomarters in de Gelderse Vallei contact met de populatie op de Utrechtse Heuvelrug. In de Drents – Friese Wouden leeft een derde populatie. Zuid-Kennemerland is een andere plek in Nederland waar aanwijzingen zijn dat er zich een voortplantende populatie boomarters bevindt. Inmiddels worden ook de IJsselmeerpolders door de boomarter gekoloniseerd. Daar zijn in de afgelopen jaren verschillende gevallen van voortplanting vastgesteld. Plaatsen waar incidenteel boomarters opduiken zijn de Sallandse Heuvelrug, Twente, Achterhoek, Noord - en Zuid -Limburg en Noord-Brabant. Het is twijfelachtig of hier een zelfstandige populatie voorkomt, maar onmogelijk is het niet. Het voorkomen van de steenarter in deze gebieden vormt een extra complicatie waardoor het vaak moeilijk is om achteraf vast te stellen welke van de twee soorten is waargenomen.

Verspreiding van de boomarter, periode 2000 – 2004.

Rood: kerngebieden, geel: uitbreidingsgebieden en blauw: aanwijzingen, maar voorkomen en/of voortplanting onzeker. In het grijze gebied komt de Steenarter voor (**Bron: Alterra en WBN**).

Aantallen

De totale populatie van de boommarter wordt in Nederland geschat op zo'n 350 dieren. Het is dus een zeldzaam dier dat mede daarom als kwetsbaar opgenomen is op de Rode Lijst van bedreigde zoogdieren. Op de Veluwe leeft de grootste populatie van naar schatting 220 dieren. Op de Utrechtse Heuvelrug leven ongeveer 70 dieren en in de Drents – Friese Wouden 40 dieren. De populatie op de Veluwe is de enige die groot genoeg is om op de lange termijn goede overlevingskansen te hebben.

Vrouwtje boommarter met twee van haar drie jongen (Foto: Bram Achterberg).

Verwarring met andere marterachtigen

In Nederland komen naast de boommarter (*Martes martes*) nog 6 soorten marterachtigen van nature voor: wezel (*Mustela nivalis*), hermelijn (*Mustela erminea*), bunzing (*Mustela putorius*), steenmarter (*Martes foina*), das (*Meles meles*) en otter (*Lutra lutra*). Wezel en Hermelijn zijn een stuk kleiner, hebben kleine oren, een veel kleinere staart en geen bef maar een lichte buik. Een volwassen mannelijke bunzing kannet zo groot zijn als een boommarter. Een bunzing heeft geen bef, kleine oren, een stuk kortere en kort behaarde staart en rond de snuit en ogen een witte tekening. Opvallend is de gelig doorschinerende ondervacht op de flanken.

De das is in uiterlijk met zijn brede lichaam en zwart/wit getekende kop een nogal afwijkende marter. Qua grootte is de das ook met geen andere marter te verwarren. De otter is een grote egaal bruine marter met kleine oren en een brede kop. Hij leeft in en om het water en heeft zwemvliezen tussen de tenen. Een stuk groter als een boommarter en nog veel zeldzamer. Momenteel bestaat in Nederland alleen een otterpopulatie in de kop van Overijssel. Boommarters kunnen ook zwemmen (in noordoost Nederland wordt hij ook wel boomotter genoemd), maar door het verschil in grootte en uiterlijk is de kans op verwarring klein.

De steenmarter lijkt sterk op de boommarter en de kans op verwarring tussen deze twee soorten is erg groot. Steenmarters leven meer in de menselijke omgeving dan boommarters. Van oorsprong leefden zij vooral in het kleinschalig agrarisch cultuurlandschap, maar tegenwoordig ook volop in dorpen en steden. De steenmarter komt voor in heel Oost-Nederland, ten oosten van de IJssel en Maas. De soort is de laatste 20 jaar sterk aan het oprukken en komt steeds wijder in (het oosten van) Noord-Brabant voor. In 2005 zijn twee gevallen van voortplanting vastgesteld ten westen van de IJssel, aan de oostelijke rand van de Veluwe.

Boommarter (boven) met donkere ondervacht en steenmarter (onder) met lichte ondervacht. De oren van de boommarter staan meer boven op de kop en zijn groter. De neusdop is bij de boommarter donker (bruin) en bij de steenmarter licht (vleeskleurig)
(Foto's Bram Achterberg, Gerard Müskens en Sim Broekhuizen).

Tabel 2. Uiterlijke verschillen tussen boommarter en steenmarter.

	Boommarter	Steenmarter
grootte	sterke overlap, <i>niet bruikbaar</i>	
oren	groter boven op kop lichte (gele) rand	kleiner maar naar rand kop rand kan licht zijn
kop	rond, relatief smal	platter en breder
neus	donkere, bruine neusdop	lichte, roze neusdop
bef	meestal geel <i>befkleur geen 100% betrouwbaar kenmerk</i>	meestal wit doorlopen bef op voorpoten niet betrouwbaar
voetzolen	vaak behaard <i>niet betrouwbaar</i>	vaak onbehaard
ondervacht	donker (grijs)	licht (wit)

In Oost-Nederland zijn er dus gebieden waar zowel steenmarter als boommarter voorkomt. Bovendien worden er zo af en toe steenmarters in boomholten in het bos aangetroffen, dus er is ook een zekere overlap in biotoop. Bij zichtwaarnemingen is het bijzonder moeilijk de twee soorten uit elkaar te houden. Alleen als het mogelijk is een dier langere tijd goed te bekijken is dit mogelijk. In de praktijk is dit zelden het geval. De steenmarter heeft een bredere plattere kop waarbij de oren iets kleiner zijn en wat meer naar de zijkant staan. De bef is meestal wit, maar er zijn ook boommarters met een witte bef, en steenmarters met een gele bef. Bij een steenmarter loopt de bef vaak door op de poten, maar dit kan bij boommarters ook het geval zijn. Boommarters hebben doorgaans een donkere neusdop, terwijl die bij de steenmarter doorgaans vleeskleurig is. De overlap in lichaamsgrootte is zo groot dat dit geen bruikbaar kenmerk is. Het enige wat zekerheid geeft is de ondervacht: deze is bij de steenmarter wit, en bij de boommarter donker grijs. Om dit te kunnen vaststellen moet je het dier overigens wel in de hand hebben.

Twee marterachtigen leven als ontsnapte dieren in de Nederlandse natuur: de Amerikaanse nerts (*Mustela vison*) en de fret (*Mustela furo*). De Amerikaanse nerts wordt veel in de pelsdierfokkerij gehouden en exemplaren ontsnappen regelmatig. De Amerikaanse nerts is kleiner dan een boommarter en egaal donker bruin van kleur, met een kleine witte vlek op de onderkaak. De wilde Europese verwant (*Mustela lutreola*) komt in Nederland niet voor. De als huisdier gehouden fret is waarschijnlijk een gedomesticeerde steppebunzing (*Mustela eversmanni*), een Oost-Europese soort, en kan sterk op de wilde bunzing lijken. De steppebunzing wordt ook wel als ondersoort van de bunzing (*Mustela putorius eversmanni*) ingedeeld.

Sporen

De eerste aanwijzingen dat ergens boommarters voorkomen zijn vaak sporen. Keutels van een boommarter zijn vrij dun en lang en meestal sterk gedraaid. Het uiterlijk van de keutels is sterk afhankelijk van wat het dier gegeten heeft. Bij keutels op de grond is verwarring met keutels van de vos mogelijk, die ruiken over het algemeen sterker, maar bij oude keutels is dat verschil er vaak niet meer. Keutels in een boom kunnen in Nederland alleen afkomstig zijn van boom- of steenmarter. Het verschil tussen beide soorten is niet te zien.

Eventueel kunnen haren, die bij de vachtverzorging in het maagdarmkanaal terecht zijn gekomen, uitsluitsel over de soort geven. Het onderscheiden van boom- en steenmarter op grond van hun haren is lastig en specialistisch werk.

Haren aan de rand van een gat zijn een sterke aanwijzing voor recent gebruik van de holte door een marter. Als het gat niet te hoog zit lukt het vaak om de haren te zien. Slijtage of knaagsporen aan de rand van het gat, opvallend door afwijkende kleuren ten opzichte van de rest van de stam, wijzen ook op recent gebruik van de holte. Dergelijke sporen kunnen ook door vogels als spechten veroorzaakt zijn.

Aan de rand van dit kleine toegangsgat van een nestboom zijn duidelijk de knaagsporen van het vrouwtje boommarter te zien (Foto: Bram Achterberg).

Krabsporen kunnen helpen bij het vinden van boommarters. Vaak zijn ze echter niet of nauwelijks aanwezig of herkenbaar. Ook spechten en eekhoorns maken krabsporen. Deze zijn kleiner en meer onregelmatig, maar het onderscheid is niet altijd duidelijk.

Prooiresten kunnen een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van boommarters. Afgebeten veren betekenen dat het om een zoogdier als predator gaat. Op de grond kan dit ook een vos of een andere martersoort zijn. Onder of in een holle boom gaat het om boom- of steenmarter. Prooiresten onder en in een holle boom vormen in de periode april tot en met juli een sterke aanwijzing dat de boom als nestboom in gebruik is (geweest).

Ontwikkeling van een latrine van een boomarter in een nestboom (Foto's: Chris Achterberg).

Keutels van een boomarter onder een nestboom (Foto: Chris Achterberg).

Pootafdrukken van een grotere marterachtige als de boomarter zijn relatief makkelijk te onderscheiden van de afdrukken van andere zoogdieren. In de praktijk is de kans erg klein dat je de plek vindt waar een boomarter langs komt die tevens een geschikte plek is om duidelijke pootafdrukken achter te laten. Alleen in sneeuw zijn boomarters goed te "sporen", maar sneeuw die enige tijd blijft liggen komt in Nederland helaas weinig voor.

Voor al deze sporen geldt dat er geen onderscheid is te maken tussen boom- en steenarter.

Geluid

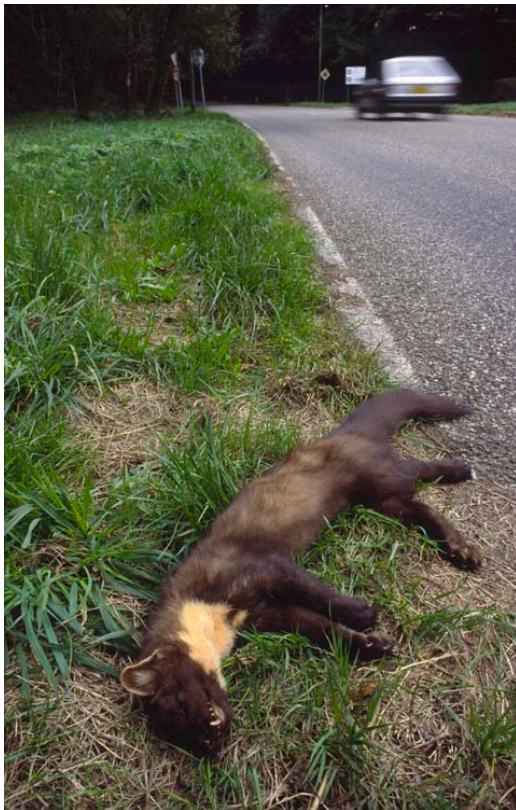
Volwassen boommarters maken niet vaak geluid. Bij verstoring of onrust kunnen ze grommen en knorren. Jonge boommarters maken in de eerste weken een piepend geluid dat lijkt op het piepen van jonge katten of jonge vogels. Bij een boom met jongen is dit vaak te horen, en vormt zo een duidelijk bewijs dat het om een nestboom gaat.

Verkeerslachtoffers

Een belangrijke, zo niet de belangrijkste, doodsoorzaak van boommarters in Nederland is het verkeer. Vooral jonge dieren op zoek naar een eigen leefgebied worden doodgereden. Mannetjes leggen hiervoor grotere afstanden af. Een groot deel van de verkeerslachtoffers zijn dan ook mannetjes van 1 à 2 jaar oud. De meeste verkeerslachtoffers vallen in de maanden april tot en met juni en in augustus/september. Verkeerslachtoffers zijn vaak de eerste aanwijzing voor de aanwezigheid van boommarters. Hierbij moet wel worden bedacht dat mannetjes grote afstanden afleggen. Zij komen om die reden soms ver buiten het eigenlijke verspreidingsgebied terecht. Het vinden van een (jong) vrouwtje is daarentegen wel een sterke aanwijzing voor voortplanting in de buurt.

Jaarlijks worden er 30 tot 40 doodgereden boommarters gemeld, dat is ongeveer 10 tot 15 % van de populatie. De Werkgroep Boommarter Nederland (WBN) van de Zoogdiervereniging VZZ verzamelt doodgereden boommarters. Deze worden onderzocht, en leveren zo informatie over het voorkomen en de voortplanting van de boommarter. Daarnaast wordt door het bekijken van de maaginhoud een beeld verkregen van het voedsel. Tenslotte: in gebieden waar de steenmarter voorkomt geeft dit onderzoek zekerheid om welke soort het gaat.

Om te achterhalen of in gebieden waar steenmarters voorkomen ook de boommarter voorkomt is het van belang verkeerslachtoffers te verzamelen en te laten bekijken door een deskundige. Probeer daarom een dode marter mee te nemen en leg hem in een dubbele plastic zak in een vriezer. Is dat laatste niet mogelijk, of wil je dit niet, neem dan zo mogelijk een foto van het dier en neem zo snel mogelijk contact op met één van de contactpersonen van de WBN (zie de Adreslijst). Deze zorgt er voor dat het dier zo snel mogelijk wordt opgehaald. Neem ook contact op met de WBN als het niet lukt (of onmogelijk is) het dier van de weg te halen. Noteer dan de exacte locatie, o.a. de straatnaam, wegnummer, hectometerpaaltje, en de vinddatum. Zelfs een dier wat tot "vloermatje" is gereden levert informatie op, in ieder geval de soort, en is de moeite van het meenemen waard. Tot slot: denk om je eigen veiligheid, neem geen onnodige risico's en trek een waarschuwingsvest aan! Bedenk dat mensen die boommarters inventariseren nog altijd zeldzamer zijn dan de boommarter zelf.

**Een doodgereden boommarter aan de rand van de weg
(Foto: Sim Broekhuizen en Gerard Müskens).**

Inventariseren

Het inventariseren van boommarters vergt veel geduld en is vooral een zaak van tijd. Tijd voor de voorbereiding en uithoudingsvermogen bij de uitvoering, en dat niet altijd beloond wordt met het vinden van een boommarter. Het succesvol inventariseren kost dus meerdere jaren. Probeer een gebied uit te zoeken wat je makkelijk kunt bereiken, zodat je er vaak naar toe kunt. Begin met een niet te groot oppervlak, zo'n 1000 ha, je kunt later altijd nog uitbreiden. Leg eerst contact met beheerders en/of eigenaren voor toestemming, je zult o.a. buiten de paden willen komen.

Zorg voor goed kaartmateriaal, schaal 1:10.000 of groter, om je holle bomen en eventueel andere geschikte plekken als nestkasten op aan te tekenen. Probeer bij de beheerder eerst een kaart te krijgen waarop de boomsoorten vermeld staan (de zogenaamde opstandlegger). Vaak staat daarop ook informatie over de leeftijd van de bomen. Dit kan je helpen bij de prioritering welke bosdelen je het eerst doorzocht. Delen met oude beuken worden vaak door zwarte specht gebruikt en het is dan handig om daar te beginnen. Vervolgens neem je de oudere eikenvakken en daarna de andere oudere bosdelen. Als er veel dezelfde soort bomen staan is een gedetailleerde beschrijving van de plek, of het uittellen van bomen in een laan ten opzichte van referentiepunten zoals kruispunten van paden, handig. Zeker in het begin, als je je gebied nog niet goed kent, kan het lastig zijn bomen weer terug te vinden. Een GPS kan behulpzaam zijn om bomen terug te vinden, met name bomen in dichtbegroeide vakken. Overleg altijd eerst met de beheerder voordat je bomen op een of andere (altijd onopvallende) manier markeert met bijvoorbeeld boomverf!

De eerste fase is het best uit te voeren in de winter als het blad van de bomen is. In dit seizoen zijn holtes in de bomen een stuk makkelijker te vinden. In principe moet de ingang naar een holte een minimum diameter van 5 cm hebben. Dit is de breedte van de schedel van een volwassen boommarter. De praktijk leert dat sommige boommarters die 5 cm wel heel krap meten. Het advies is bij twijfel maar noteren als een te controleren holte.

Het type holte dat geschikt is kan zijn uitgehakt door zwarte of groene specht, maar kan ook zijn ontstaan door inrotting. Bomen met een scheur die toegang biedt tot een holte worden ook door boommarters gebruikt. Geschikte gaten kunnen in veel verschillende soorten bomen zitten. Tot nu toe zijn boommarters aangetroffen in de boomholtes van beuk, eik, Amerikaanse eik, berk, paardenkastanje, grove den en lariks.

Bomen met holten zijn meestal oude(re) bomen. De zwarte specht geeft de voorkeur aan beuken met weinig takken op de stam onder de kroon, die men meestal aantreft in lanen of (van oorsprong) dicht op elkaar geplante bomen. Zwarte spechten maken ook holen in berken, Amerikaanse eik, grove dennen van rond de 100 jaar en ouder, grote lariksen en douglassparren. De groene specht maakt holen in eik, beuk en Amerikaanse eik. Deze gaten kunnen erg hoog in de boom zitten, of in dikke takken. Ze zijn daarom niet altijd even makkelijk te vinden. Inrottingsgaten en scheuren kunnen in bomen van allerlei leeftijd en soort zitten. Bedenk bij de inventarisatie dat boommarters niet uitsluitend in dikke (oude) bomen zitten. Het is verbazingwekkend hoeveel boommarters je in een relatief kleine holte kunt proppen.

Als het er om gaat aan te tonen of ergens boommarters zitten kun je het jaar rond naar sporen zoeken. Licht de nadruk meer op het vinden van nestbomen, en daarmee op het vaststellen van voortplanting in een gebied, dan is inventariseren in de periode half maart – half juni gewenst. Voor een betrouwbaar resultaat zijn minimaal 4 controle rondes in deze periode noodzakelijk. Omdat vrouwtjes met jongen tijdens de zootijd langere tijd op dezelfde plek zitten is de kans op het vinden van sporen dan ook het grootst.

De nadruk ligt bij deze beschrijving erg op holle bomen terwijl dit niet de enige plek is waar boommarters rustplaatsen hebben of vrouwtjes met jongen kunnen verblijven. Probleem is dat het systematisch zoeken naar gebruikte holen in de grond erg lastig en zeer tijdrovend is, en dat je voor boommarters in gebouwen meestal afhankelijk bent van de melding door de betreffende eigenaar.

Als er in een gebied geen holle bomen aanwezig zijn en toch aanwijzingen voor de aanwezigheid van boommarters is het te overwegen nestkasten op te hangen. Mits deze groot genoeg zijn maken boommarters hier gebruik van. Bovendien zijn ze makkelijk te controleren. Nestkasten waarvan gebleken is dat ze door boommarters gebruikt worden hebben een vloeroppervlak van 30 x 40cm en een hoogte van 80 cm. Door middel van plankjes zijn in deze kasten 2 “verdiepingen” aangebracht. De verschillende compartimenten zijn van binnenuit te bereiken. De toegangsopening tot de kast is 8 x 8cm.

Bouw een netwerk op van mensen die jouw onderzoeksgebied om andere redenen goed kennen en vaak bezoeken. Boswachters en andere mensen die veel in het veld zijn kunnen je vertellen waar de holle bomen staan. Waarnemingen van boommarters of sporen door anderen kunnen je op het spoor zetten van een locatie waar je moet zoeken. Als mensen weten dat je met boommarters bezig bent is de kans groter dat verkeersslachtoffers gemeld en verzameld worden.

De grote overeenkomst tussen boommarters en boommarteronderzoekers is dat ze territoriaal zijn, dus ga jij bij iemand anders het inventarisatiegebied in overleg dan eerst.

Het opsporen van holle bomen gebeurt in de winter, als er geen blad aan de bomen zit. (Foto: Chris Achterberg).

Tellen jonge boommarters met camera

Sinds 2004 maken een aantal leden van de WBN gebruik van kleine videocamera's met ingebouwde infrarood-leds. De camera wordt meestal met behulp van een (lange) hengel in de boomholte gebracht en geeft de mogelijkheid met zekerheid vast te stellen of het om een nestboom gaat en om het aantal jongen te tellen. Ervaring heeft geleerd dat dit weinig tot geen verstoring geeft en dat deze methode veel informatie oplevert.

De meeste vrouwtjes reageren amper en gaan door met wat ze deden (meestal met slapen, of met het zogen van de jongen). De jongen zelf reageren op jonge leeftijd meestal helemaal niet. Later zijn ze vaak nieuwsgierig en komen naar de camera kijken en er aan snuffelen. Een enkel vrouwtje reageert agressief op de camera. In slechts een enkel geval werd waargenomen dat het moertje haar jongen binnen een week na zo'n cameracontrole verhuisde: bij de 104 in 2005 uitgevoerde controles gebeurde dit 3 keer en bij de 103 in 2006 uitgevoerde controles 2 maal. Hierbij moet worden bedacht dat verhuizen voor een boomarter iets heel gebruikelijks is en op zichzelf tot hun levenspatroon behoort.

Voor het controleren van nestbomen met een videocamera (of vergelijkbare handelingen) is een persoonlijke ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet noodzakelijk. De leden van de WBN die dit doen hebben een machtiging van de Zoogdierverseniging VZZ, die een algemene ontheffing van het ministerie van LNV heeft voor het voorstoren van zoogdieren in het kader van onderzoek. Belangrijk daarbij is het volgende: ook al heb je een ontheffing Flora- en Faunawet, je hebt tevens de toestemming nodig van de terreineigenaar en beheerder!

Controleren van een holle boom met een Infrarood-videocamera op een hengel (Illustratie: Gerard Achterberg).

Bronnen

Alleijn, W.F., R. Huijssen, G. Visscher, H.J.W. Wijsman, 2005. Boommarters in de Gelderse Vallei 2000 – 2004. Rapport Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

Birks, J., 2002. The Pine Marten. The Mammal Society, London. (*in het Engels*)

Boommarternummer Lutra, vol. 43, nr.2 , 2000. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.), 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren, 3e herziene druk, 165-171. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Canters, K.J. & H.J.W. Wijsman (red.), 1997. Wat doen we met de boomarter. Wetenschappelijke Mededeling KNNV, nr. 219. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

De Boomarter in de Gelderse Vallei, 2005. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem. (*brochure*)

Hespeler, B., 1999. Raubwild heute. Biologie, Lebensweise, Jagd. BLV Verlagsgesellschaft, München, Deutschland. (*in het Duits*)

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Lina, P.H.C. & G. van Ommering, 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer nr. 12, Wageningen.

Ludwig, B., 1998. Von Mardern und Menschen. Das Buch der Steinmarder. Edition Rasch & Röhring, Tecklenborg Verlag, Steinfurt, Deutschland. (*in het Duits*)

Marterpassen I t/m XIII, 1993 t/m 2007. Jaarbrief van de Werkgroep Boomarter Nederland. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

Mitchell –Jones, A.J. et al., 1999. The atlas of European Mammals. T & AD Poyser, Londen. (*in het Engels*)

Noblet, J-F., 2002. La Martre. Eveil Nature, Saint-Yrieix-sur Charente. (*in het Frans*)

Sleeman, P., 1989. Stoats & Weasels Polecats & Martens. Whittet Books, Londen. (*in het Engels*)

Verkem, S., J De Maeseneer, B. Vandendriessche, G. Verbeylen & S. Yskout, 2003. Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie & JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent, België. (*in het Nederlands*)

Witte, R. & H. Wijsman, 2005. Inhaalslag verspreidingsonderzoek boommarters. Rapport Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

Zorg voor de Boomarter, 2006. Boomarter Werkgroep Nederland. (*brochure*)

Adressen

Zoogdiervereniging VZZ
Oude Kraan 8
6811 LJ Arnhem
026 3705318
zoogdier@vzz.nl
www.vzz.nl

Werkgroep Boomarter Nederland
Ben van den Horn
Celsiusstraat 4
3817 XG Amersfoort
033 4625970
06 51217194
belise@hetnet.nl
www.werkgroepboomarter.nl

Alterra, kennisinstituut voor de groene ruimte
Droevendaalsesteeg 3
6708 PB Wageningen
0317 474700
Gerard Muskens 0317 478758 gerard.muskens@wur.nl
Hugh Jansman 0317 477867 hugh.jansman@wur.nl
Maurice La Haye 0317 478759 maurice.lahaye@wur.nl
Sim Broekhuizen 0317 478757 sim.broekhuizen@wur.nl
www.alterra.wur.nl

Regiocoördinatoren Werkgroep Boomarter Nederland

Veluwe Noord	Harry van Diepen Troelstrastraat 2 8161 DS Epe 0578 615114 06 12197525 vandiepen@introweb.nl
Veluwe Midden en Zuid	Robert Keizer Harnjesweg 20 6707 EV Wageningen 0317 453477 06 51198227 robertkeizer@hotmail.com
Veluwezoom	Vilmar Dijkstra Pinksterbloemstraat 54 6832 BK Arnhem 026 4431826 06 17490499 vilmar.dijkstra@vzz.nl
Utrecht Zuid (onder A12)	Bram Achterberg Kon. Wilhelminaweg 72 3958 CP Amerongen 0343 452524 06 51995367 a.achterberg@astro.uu.nl bram@achterberg-horst.demon.nl

Utrecht Noord (boven A12)

Henri Wijsman
Tony Offermansweg 6
1251 KJ Laren
035 5389031
hwijzman@ncrvnet.nl

Flevoland

Jeroen Reinhold
Archipel 35-44
8224 HK Lelystad
0320 231971
reinhold@landschapsbeheer.net

Noord-Nederland

Silvan Puijman
Boonakker 3
7861 AV Oosterhesselen
0524 581260
s.puijman@groningerlandschap.nl

Kennemerland
Coördinator verspreidingsonderzoek
boomarter VZZ

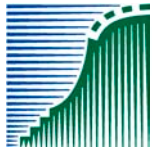
Chris Achterberg
Kon. Wilhelminaweg 72
3958 CP Amerongen
0343 452524
06 51995134
chris.achterberg@vzz.nl
chris@achterberg-horst.demon.nl

Insturen van waarnemingen

Bij de Zoogdiervereniging VZZ is een digitaal waarnemingsformulier verkrijgbaar, waarmee de gegevens van waarnemingen kunnen worden doorgegeven. Dit formulier kan opgevraagd worden via zoogdier@vzz.nl. De gegevens die hiermee worden doorgegeven, worden opgenomen in de Zoogdierdatabank van de Zoogdiervereniging VZZ, en zijn onder andere beschikbaar via het Natuurloket. Zie hiervoor www.natuurloket.nl. Langs deze weg kan men voor bijvoorbeeld ruimtelijke ingrepen, zoals de aanleg van een weg of woonwijk, nagaan welke soorten in een bepaald gebied voorkomen.

De Zoogdiervereniging VZZ neemt ook deel aan Ecogrid, waarmee het in de nabije toekomst mogelijk is via Internet waarnemingen door te geven (www.vzz.nl).

Deze handleiding is gemaakt in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Directie Natuur, Gegevensautoriteit Natuur i.o.

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

*Nieuwe paden,
vitaliteit natuur*

Het onderzoek naar de boommarter wordt uitgevoerd door:

Zoogdiervereniging VZZ

Werkgroep Boommarter Nederland

UPDATE 2012

Bezoekadres

Zoogdiervereniging

Radboud Universiteit

Natuurplaza (Mercator III)

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

Tel: 024-7410500

Postadres

Zoogdiervereniging

Postbus 6531

6503 GA Nijmegen

Fax: 024-7410501

Girorekening 203737

info@zoogdiervereniging.nl

www.zoogdiervereniging.nl